

SOUTH-EAST EUROPEAN JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE, vol. I, no. 1, January, February, March 2013, editată de Fundația Institutărilor Educaționale a Universității Europei de Sud-Est „Lumina”, constituie cea mai nouă publicație de profil din România. Numărul tematic inaugural, *Democracy and Civil Society*, este deschis de salutul profesorului Leonardo Morlino, un reputat specialist în domeniul proceselor de democratizare și de schimbare a regimurilor politice, președinte al *International Political Science Association* (2009-2012). Pentru distinsul profesor această apariție editorială, ca orice „naștere a unei reviste”, indică dezvoltarea unei comunități de specialiști și existența unor așteptări și planuri de viitor, menirea unei astfel de publicații fiind tocmai oportunitatea oferită specialiștilor, elitei politice și cetățenilor de a analiza și dezbate aspectele problematice ale democrațiilor actuale în „intenția de a îmbunătăți viața noastră împreună”. Girată științific de personalități precum William Connell (New Jersey), Oleg Kudryavtsev (Moscova), Thierry Méniessier (Grenoble), Leonardo Morlino (Roma), Giovanni Sartori (New York), Philippe Schmitter (Florența) ș.a., *SEEJPS* pune la dispoziția cititorului contribuții reprezentative pentru cercetarea actuală a sferei tematice a democrației.

Articolul de fond, „Does Political Europeaness Exist? (Post)Democracy and Civil Society after 1989”, semnat de editorul șef al revistei, Andreea Zamfira, este relevant pentru coordonatele considerate dezirabile ale unei ample dezbateri asupra democrației, în principal asupra modului în care societățile europene înțeleg democrația, statul liberal, participarea cetățenească, modernitatea, a modului în care diferențele dintre Est și Vest sunt explicate prin prisma moștenirii regimurilor anterioare și a tradițiilor locale ale gândirii politice, ca și a modului în care postdemocrația și noile forme de participare prefigurează „viitorul regimurilor democratice europene, «Europa valorilor» și europenitatea politică”. Amplul grupaj al articolelor este deschis de Michele Prospero (Universitatea „La Sapienza” din Roma), care, sub titlul „Hegel e il Concetto di Società Civile”, explorează perspectiva hegeliană asupra complexității sferei existențiale distincte de cea a statului, anume sfera care conține elementele esențiale ale experienței sociale a modernității. Analiza nuanțată a perspectivei hegeliene a „sistemului de nevoi” propusă de Michele Prospero are meritul de a configura raportarea hegeliană la economia politică și la trăsăturile constitutive ale societății burgheze moderne în scopul

de a decanta „tensiunea originară dintre public și privat”. Articolul propus de Gheorghe Lencan Stoica (Universitatea din București), „Civil Society in Romania and Central and Eastern Europe”, examinează istoria conceptului modern de societate civilă și a formelor ei concrete de manifestare, urmărind configurarea drepturilor omului și evoluția democratică a societăților, pentru a se focaliza apoi asupra semnificației speciale a societății civile în urma schimbărilor care au avut loc în ultimele decenii în Europa Centrală și de Est. Sub titlul „Public Sphere, Citizens’ Participation and the Legacy of Communism”, Daniel Barbu (Universitatea din București) realizează una dintre cele mai percutante analize a „lipsei de reacție” a cetățenilor români în ultimele decenii, când represiunea a fost înlocuită tot mai mult cu manipularea. Cauza acestei stări de lucruri este identificată în experiența anterioară a practicilor totalitare, în experiența regimului în care „sfera publică nu a constituit și nu a funcționat ca un spațiu stabilit de cetățeni prin actul liber al voinței politice ... ci, într-o manieră oarecum hobbesiană, ca spațiu creat de «suveran», adică de Partidul Comunist...” și în care a precumpănit *strategia anonimă* de coordonare a tacticilor și inițiativelor individuale și de convertire a lor la nivelul responsabilității personale (p. 75). Autorul consideră că în condițiile în care „suveranul comunist nu interzicea și nu limita prin lege cetățenia, nu folosea legea pentru a reprimă libertățile și a produce unanimitatea politică”, dar folosea „tehnică tot mai subtile de manipulare și persuasiune” în locul „excluderii și violenței ca instrumente de dominație” (p. 83), *rezistența prin cultură* nu trebuie interpretată ca o mișcare anticomunistă. Întreaga cultură a celor cinci decenii de totalitarism, de „importanță strategică pentru supraviețuirea elitei intelectuale modelate și promovate de regimul totalitar”, este definită ca „produs al ideologiei și al mecanismului implacabil, dar variabil, al cenzurii” (p. 86). Ca urmare, actul de creație nu a putut să se constituie în formă de rezistență, ci în formă de *consimțire* și „participare la dinamica sferei publice comuniste”. „Spațiul public unificat” și „cultura politică comună”, obținute prin eforturile constante ale cenzurii, au fost congruente cu o „lipsă a vizibilității alternative a individualismului critic și civic”, specifice „dizidenților”. Urmărirea stării de normalitate a constituit, după Daniel Barbu, cel mai greșit comportament sub totalitarism întrucât a generat „dezinteresul general pentru viața comunității și urmărirea necondiționată a interesului personal”, ceea ce a echivalat cu trasarea „hărții unui paradox geogra-

fic“: „emigrarea morală“ sau refugiul în sine. „Rezistența «prin cultură», rezistența în interiorul «propriului sine» este ultimativ echivalentă cu o formă aproape patologică de *autism moral*“, consonantă „colaboraționismului confidențial“ (p. 89). „Intellectuals and Civil Society. The Polish Case“ este tema articolului semnat de Florin-Ciprian Mitrea (Universitatea Europei de Sud-Est „Lumina“), un bun cunoscător al istoriei intelectuale și politice a Poloniei ultimului secol. Demersul autorului este cel de identificare a transformărilor structurale pe care le-a suportat clasa intelectualilor în Polonia comunistă și, conex, a stadiilor conflictului dintre elita intelectuală umanistă poloneză și ideologia partidului-stat, ca și a evoluției relației dintre intelectualii de stânga și Biserica Catolică poloneză. Gelu Sabău (Universitatea „Hyperrion“ din București) aduce în atenția publicului, sub titlul „Democracy against Nationalism. The A. C. Popovici Case“, opoziția pe care a teoretizat-o gânditorul transilvănean la începutul secolului XX și care își are sursa în atitudinea critică a lui Mihai Eminescu față de societățile moderne și liberalismul francez. Autorul analizează concepția lui Popovici asupra „opoziției ireductibile“ dintre democrația „globală și universală“ și naționalismul care subliniază specificitatea culturală a fiecărei națiuni prin raportare la abordări occidentale ale democrației și naționalismului. O interesantă prezentare a singurei viziuni politice românești democrat-creștine aparține lui Cătălin-Valentin Vrabie (Universitatea din București), sub titlul „Civil Society as Its Enemy: The first Romanian Cristian-Democratic Attempt“. Articolul analizează ideile inovatoare ale episcopului de Râmnic, Bartolomeu Stănescu, puse în practică în intervalul 1921-1938 (adică până la destituirea sa de regele Carol al II-lea), de fapt singurele idei și principii creștin-democrate implementate în România, desigur nonprogramatic dar cuprinse într-un discurs politic modern, distinct de *mainstream*-ul politic și ecleziastic al timpului și, îndeosebi, în contradicție cu ideologia

și politica nondemocratică. Autorul ia în considerare ca variabile ale discursului democrat-creștin natura democrației, centralitatea ființei umane în arhitectura politică imaginată de ierarh, refuzul statului asistențial, principiul solidarității, justiția socială, sensul proprietății private și a salariului, principiul subsidiarității, antistatismul și importanța acordată corpurilor intermediare ale societății. Studiul lui Salvatore Cingari (University for Foreigners of Perugia), „Per un' Analisi Critica del Concetto di «Meritocrazia» come «Ideologia» Neo-liberista“, este consacrat examinării termenului «meritocrație» și folosirii lui ca și concept care valorizează ideea de justiție în societate. Profesorul Cingari consideră că, într-un proces mai general («postdemocratic»), termenul are un caracter «ideologic», tradus în funcționarea ca „mască a inegalității“, și că dezbateră din Italia este dominată de restructurarea lui în lucrările unor autori precum Roger Abravanel, Giuliano da Empoli, Alberto Alesina, Francesco Giavazzi, Adolfo Scotto di Luzio, ș.a., și, deopotrivă de tentative de deconstructare ideologică. Grupajul se încheie cu articolul „Social Movements through Music and Culture. An Overview“ semnat de Victoria Spau ((Universitatea din Southampton), care opune teoriilor Mișcărilor Sociale Vechi, centrate asupra teoriilor proceselor politice, actorilor raționali sau resurselor de mobilizare, teoriile Mișcărilor Sociale Noi, focalizate mai curând asupra unei abordări culturale a mișcărilor sociale și a importanței identității colective, asupra cadrului și rețelelor în înțelegerea mobilizării și participării la acțiuni colective.

Revista, de dimensiunile unui volum, care cuprinde de asemenea eseul semnat de Selamy Ahmet Salgür (Universității Europei de Sud-Est „Lumina“), „Need of Intercultural Dialogue between Black Sea Countries“ și substanțiale rubrici de recenzii, evenimente științifice, semnalări de carte și prezentare a autorilor, se anunță, prin concepție editorială, conținut și prezentare, drept una dintre publicațiile de referință ale domeniului.

Gabriela Tănăsescu

Numărul 1/2013 al revistei **STUDIA POLITICA. ROMANIAN POLITICAL SCIENCE REVIEW**, publicată de Institute for Political Research, Universitatea București, se deschide în **ARGUMENTUM**, cu articolul semnat de Bogdan Iancu, intitulat „Serenity in Overcoming Crises: a Parochial Gloss on the Transnational Shift in Constitutional Vocabularies“.

Odată cu apariția constituțiilor normative la începutul secolului al XVIII-lea, se arată în studiu, constituționalismul a început să se cristalizeze într-un corp conceptual de justificări pentru a legitima guvernările limitate în cadrul statului național. Autorul precizează că în timp ce fenomenul constituțional are, în-

totdeauna, dimensiuni și conotații parohiale, legate de implicațiile suveranității populare și de originile istorice ale diverselor aranjamente, conceptele fundamentale ale constituționalismului sunt în esență abstracte și universale. Odată cu eroziunea contemporană a statelor naționale s-a produs o diminuare a capacității jurisdicționale constituționale de a normaliza unele evoluții legale și politice. Invers, odată, cu schimbarea locului deciziilor cruciale s-au făcut încercări pentru a aduce instituțiile și structurile localizate dincolo și în cadrul statelor naționale clasice în ton cu tiparele moștenite privind legitimitatea legală și politică. Acest fenomen contemporan, interșarjabil,

descrie ca și constituționalism „supranațional”, „transnațional”, „global” sau internațional, determină o detașare a limbajului constituționalismului dintr-un context oferit de practicile statelor naționale în vocabularul cvasi-constituționale.

Un studiu amplu privind evoluția performanțelor partidelor politice, atât în termenii voturilor cât și al mandatelor la guvernare, ne oferă Cristian Preda, intitulat „Partide, voturi și mandate la alegerile din România (1990-2012)”. Autorul a folosit ca surse rezultatele de la Biroul Electoral Central al celor șapte alegeri legislative și prezidențiale din 1990-2012, al celor șase alegeri locale (1992-2012), al celor șase alegeri prezidențiale (1990-2009, al celor două alegeri pentru Parlamentul European (2007-2009) precum și literatura de specialitate apărută în această perioadă. Lista alcătuită de autor cuprinde toate formațiunile politice care au depus candidaturi la alegerile legislative (număr de voturi, procentajul și numărul de mandate câștigate), ca și formațiunile care au obținut mandate în alegerile locale (la consiliile locale, la cele județene sau la primării). Datele culese și prezentate au fost structurate în tabele și anexe, după patru criterii: Statusul legal, mobilizarea în competițiile electorale, Statusul parlamentar și participarea la guvernare.

Un articol interesant este propus de Alexandra Ionescu, intitulat „Considerarea partidelor politice și reforma instituțională a autorității publice în Europa Centrală și Orientală. Pluripartidism și pluralism politic în postcomunismul românesc”.

Studiul explorează felul în care participarea politică, reprezentarea și guvernarea sunt conceptualizate de către legislația partidelor românești. Pluralitatea partidelor a fost inițial stabilită pentru a disciplina și organiza pluripartidismul politic manifestat în societate în condițiile și limitele impuse de Constituție. Această „vocație” pentru partide a fost confirmată și reactivată de legislația apărută în 1996 și 2003. Aceasta încadra partidele într-o viziune funcțională a democrației în care erau, în mod explicit, înzestrate cu misiunea publică de a asigura integrarea politică a cetățenilor români. Raționalizarea detaliată a misiunii partidelor politice de a organiza participarea politică și de a conține expresia lor politică, va contrasta, în mod abrupt, atât cu ambiguitatea rolului lor guvernamental din cadrul „desing-ului colectiv” instituțional al Constituției, cât și cu organizarea lor suficient de delicată, conchide autoarea.

În aceeași linie se înscrie studiul „Limitarea neconstituțională a dreptului de asociere în partidele politice și a dreptului de a fi ales prin legislația în domeniu și influența acesteia asupra participării politice”, semnat de Radu Carp.

Articolul este bazat pe trei ipoteze. Prima este aceea că, din punct de vedere normativ, condițiile

pentru înființarea partidelor politice în România sunt cele mai restrictive din Europa, iar numărul relativ mare de partide înregistrate se explică prin aplicarea defectuoasă a cadrului normativ. A doua ipoteză constată că, paralel cu înăsprirea condițiilor pentru înregistrarea partidelor politice, participarea la vot a scăzut de-a lungul ultimelor două decade. A treia, procedura legală, pentru înregistrarea partidelor politice contrazice previziunile constituționale în ceea ce privește asocierea liberă și dreptul de a alege. Luând în calcul aceste idei, articolul sugerează o revizuire a legislației actuale (p. 135). Pentru a atinge acest obiectiv, ținând cont că prevederile constituționale referitoare la exercitarea inițiativei legislative cetățenești sunt extrem de restrictive și că nu a fost adoptată o lege, în acest sens, „cea mai eficientă modalitate rămâne sesizarea Avocatului Poporului” (p. 136).

Locul religiei în sfera publică constituie tema propusă de Iuliana Conovici, în articolul intitulat „Ambivalence and Change in the Public Status of Religion in Romania during the 2008-2012 Legislative Term”. Articolul se axează pe legislația privind relațiile Biserică – Stat și Statusul public religios, în perioada mai sus menționată.

În primul rând, atenția autoarei este acordată Secretariatului de Stat pentru denominări religioase, consolidării parteneriatului social dintre societatea laică și autoritățile religioase și subiectului privind finanțarea Bisericii; în al doilea rând, sunt prezentate subiecte diverse în legătură cu bioetica și etica socială. Încercările de modificare legislativă, în aceste zone, au revelat atitudinile ambivalente ale factorilor decizionali români asupra statusului public al instituțiilor religioase și asupra valorilor religioase, în particular.

Un subiect interesant este abordat de Caterina Preda, în articolul „Sub supraveghere (artistică). Relația artiștilor cu Securitatea”. Pentru a înțelege ce a însemnat regimul comunist, autoarea își propune să retraseze „supravegherea” ca realitate dată în societățile comuniste din Europa de Est. În timp ce se localizează, pe un caz românesc, sunt date și unele exemple din Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria și care ajută la amplasarea subiectului într-un context regional. Analiza include atât punctul de vedere al poliției secrete asupra lumii artistice ca atare, cât și viziunea artiștilor asupra vremurilor lor. Conceptualizarea supravegherii artistice a inclus trei tipuri de exemple privind: deconstrucția realității fabricate în mod oficial; accentuarea detaliilor din viața de zi cu zi a oamenilor în creația artistică (cozile, aglomerarea în mijloacele de transport etc.) interzisă de propaganda oficială; reflecțiile artiștilor asupra aparatului politic secret. Concluziile autoarei ne ajută să depășim clișeele dihotomiei comunist/anticomunist ce a dominat spațiul politic românesc după 1990 și, totodată, ajută

la crearea unei noi perspective asupra limitelor de dominare exercitată de regimul comunist (p. 172).

Cel din urmă articol, din sumarul acestui număr al revistei, examinează destinul suveranității, pe arena internațională, după terminarea războiului rece: „Is Sovereignty Dead? The Transformation of International Politics“, semnat de Ruxandra Ivan. Pentru început, autoarea prezintă anumite procese ce subliniază înțelegerea tradițională a suveranității moderne ca fiind exclusivitatea jurisdicției asupra unui anumit teritoriu și absența unei autorități înalte cu puteri mai mari decât statul. Astăzi, aceste procese cer, în primul rând, dezvoltarea jurisdicției internaționale superioare statului, cum ar fi Curtea Europeană

a Drepturilor Omului sau Curtea Internațională de Criminalistică; în al doilea rând, apariția unei doctrine ce leagă suveranitatea cu anumite obligații ale statului față de cetățenii lui sub numele de „responsabilitate de protecție“; în al treilea rând, disoluția distincției înăuntru/în afară, la fel ca și coeziunea comunității politice asupra căreia suveranitatea statală este fondată. În paralel cu aceste procese, arată autoarea, se conturează o tendință accentuată a statului de a-și reafirma suveranitatea printr-un control, tot mai riguros, asupra societății și teritoriilor sale, reușind astfel să manipuleze discursul asupra suveranității și pericolului pierderii sale.

Monica Marinescu